

NICHD-haastattelurungon soveltaminen lastensuojelussa

Miia Ståhlberg, erityisasiantuntia, THL

VÄLITÄ
ja
VAIKUTA

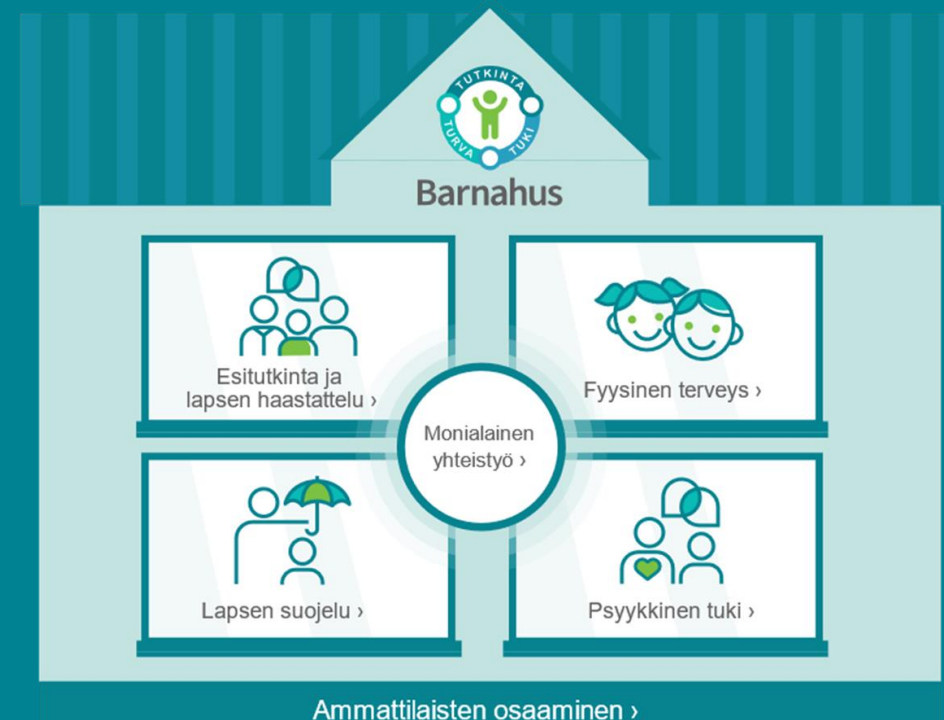
Barnahus-hankkeesta

STM rahoittaa, THL koordinoi kansallisesti ja YTA-alueilla hankkeella kotipesät Lasten ja nuorten oikeuspsykologian- ja psykiatrian yksiköiden yhteydessä

Tavoitteena tehostaa lapsiin kohdistuvien väkivaltaepäilyjen selvittämisen prosesseja

Barnahus-mallin keskeisiä elementtejä:

- Moniammatillisuus
- Tietoperustaisuus
- Lapsiystävällisyys
- Viiveettömyys

VÄLITÄ
ja
VAIKUTA

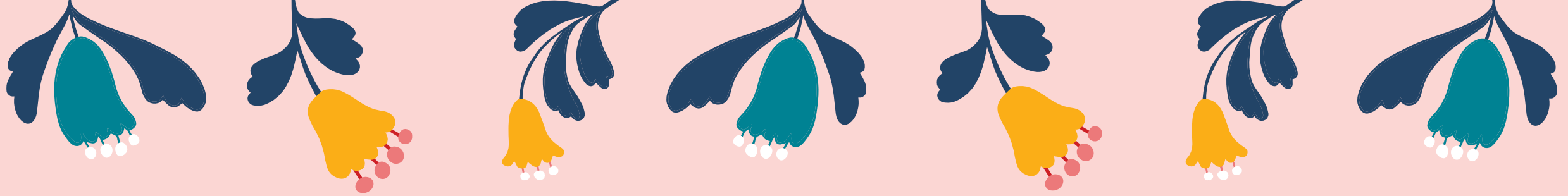
Lapsiin kohdistuva väkivalta & lastensuojelu

- Se, että lapsi kertoo kokemastaan väkivallasta aikuiselle on usein ratkaiseva tekijä lapsen mahdollisuudelle saada apua ja tukea
- ➔ **mitä** teemme ja **miten** toimimme lapsen kertomuksen äärellä, on keskeistä
- Lastensuojelun ja poliisin selvittämisen kriteerit keskenään erilaiset
 - Kun lapseen kohdistuu esim. henkistä väkivaltaa / lapsi altistuu vanhempien väliselle väkivallalle, on lapsen ja perheen tilanteeseen puuttuva ja selvittelevä työskentely usein (ei aina!) lastensuojelun varassa
 - Ajallinen ulottuvuus > joskus/usein lastensuojelu tapaa lapsen ennen kuin poliisi on kuullut lasta
- ➔ Lasta suojelevaa työtä tekevillä ammattilaisilla tulee olla riittävästi työvälineitä ja keinoja toimia

Barnahus-hankkeessa yhtenä tavoitteena on Barnahus-mallin keskeisten elementtien tuominen lastensuojelun työskentelyyn väkivaltaepäilytilanteissa

- Yksi osa tätä tavoitetta on sosiaalityöntekijöiden lapsen haastattelemisen taitojen vahvistaminen väkivaltaepäilytilanteissa suojelun tarpeen arvioinnin yhteydessä
- **Miksi lapsen haastattelemisen tapaan on tärkeää kiinnittää huomiota?**
 - Millainen kokemus haastattelutilanne on lapselle?
 - Lapsen oman kerronnan mahdollisimman hyvä tukeminen edistää lapsen osallisuutta
 - Lapselta saadun tiedon luotettavuus
 - Lapsen oikeus saada asiansa myös rikostutkinnassa selvitettyksi
 - Millainen kokemus haastattelutilanne on ammattilaiselle?

NICHD - haastattelurungosta

VÄLITÄ
ja
VAIKUTA

NICHD- haastattelurungosta

Jos lapsi ei tiedä mitään sopivaa tapahtumaa, voit sanoa: *No kerro sitten, mitä tapahtui [tänään, eilen], siitä alkaen, kun heräsit.*

Pyri saamaan harjoitushaastatteluun mukaan muutama aikaan liittyvä kysymys.

Esim.: *Kerro kaikki mitä tapahtui siitä hetkestä [lapsen mainitsema toimi] siihen hetkeen [seuraava toimi].*

Pyri lisäksi käyttämään myös muutamaa muuta tarkentavaa kysymystä. Kysy myös ajatuksista ja tunteuksista. *Puhuit aikaisemmin [toimesta, esineestä, ajatuksesta, tunteuksesta]. Kerro siitä lisää. Mitä sinä ajattelit [toimesta]? Miltä [toimii] tuntui?*

Harjoittelussa kertomista on mahdollista nähdä se, pystyykö haastateltavana oleva lapsi kertomaan asioista tavalla, jota selvittävää haastattelu edellyttää. Mikäli harjoitushaastattelun aikana tulee esiin, ettei lapsen ole mahdollista kertoa tilanteeseensa liittyvästä väkivaltaepäilystä avoimilla kysymyksillä, on hyvä pohtia millä muulla keinoin lapsen suojelun tarvetta voidaan selvittää. Voidaan ehkä tapahtumien selvittämisen sijaan keskittyä esimerkiksi perheen sisäisissä epäilyissä sen kuulemiseen, miten lapsi kokee suhteet perheenjäseniin, mitä kenenkin kanssa voi tehdä yhdessä, millaista lapsen arki on ja mitä hänen kertomassa kuulostaa se, miten hänen tarpeisiinsa vastataan.

Väkivaltaepäilyn käsittely

Epäilyyn siirrytään tapauskohtaisesti kunkin tapauksen yksilölliset piirteet (ja hypoteesit) huomioiden esim. viittaamalla lapsen puheisiin. Alla on esitetty esimerkkikysymyksiä, miten epäilyä voi lähestyä. Nämä on kuitenkin aina suunniteltava kunkin tapauksen mukaan. Etukäteen on myös hyvä miettiä suurimmat kysymykset, mitkä lapselle voi esittää ilman, että tullaan vaikuttaneeksi lapsen muistikuviin ja kertomaan.

1. Epäilyyn siirtyminen

Nyt kun tunnetme toisemme vähän paremmin, tahtoisin puhua siitä, miksi [sinä olet, minä olen] täällä tänään. Suunnittele epäilyyn siirtyminen etukäteen ja aina tapauskohtaisesti!

- *Tiedätkö miksi olet tullut tapaamaan minua tänään? / Tiedätkö miksi me olemme tulleet tapaamaan sinua tänään?*
 - *Jos lapsi on tullut saattajan kanssa esim. toimistolle tapaamiseen > Mitä [saattajan nimi/äiti/isä] kertoi, kun te tulitte tänne?*
 - *Onko sinulla itsellä mielessäsi jotain, mistä olisi hyvä puhua?*
 - *Olen kuullut, että teillä olisi ollut puhetta [opettajan, päiväkodin hoitajan, muun ammattilaisen] kanssa [aika, paikka]? (odota vastausta) Ollisi ollut puhetta [asiasta, josta raportoitu lapsen puhuneen, esim. lyäminen]?*
- Huom!** Tekotavan voi mainita, jos lapsi on sen varmasti jo jollekin sanonut, mutta sitä kenen epäillään tehneen teko, ei voi mainita
- *Jos lapsella on todistettavia vammoja tai mustelmia: [Näin, kuulin] että sinulla on/oli [esim. mustelmia] [ruumiinosaj]ssasi. Kerro minulle kaikki [niistä, siitä].*

- Kehitetty USAssa *National Institute of Child Health and Human Development* –laitoksella ohjeistukseksi lapsia haastatteleville ammattilaisille
- Kansainvälisesti paljon tutkittu ja tiedetään vaikuttavaksi
- Puolistrukturoitu malli, jota muokataan tapauskohtaisesti jokaiseen haastatteluun sopivaksi
- Suomessa poliisin ja Lasten ja nuorten oikeuspsykologian- ja psykiatrian yksiköiden käytössä

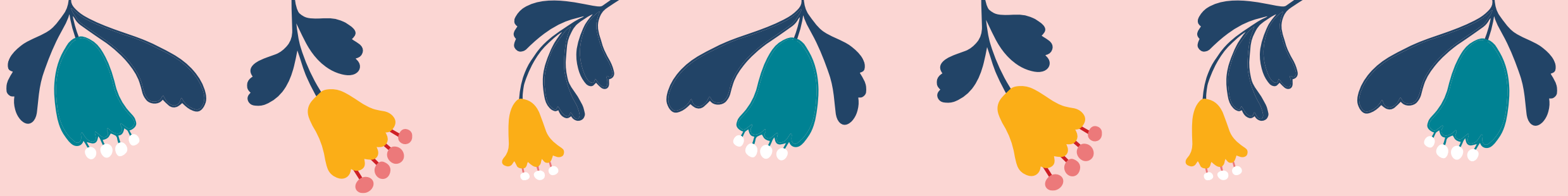

Haastattelurungon hyötyjä

- Kehittämisen taustalla ajatus siitä, että usein lapsen kertoma on lapsiin kohdistuvissa väkivaltarikoksissa ainoa tiedon lähde (Lamb ym. 2007)
 - Kehitetty runko, joka auttaa lasta kertomaan mahdollisimman paljon tietoa itse vaarantamatta kerrotun sisällön luotettavuutta (Ellonen 2013)
- Tarkoituksena on lisätä avoimien kysymysten käyttöä ja vähentää johdattelevien sekä suorien kysymysten käyttöä
- Rungon kehittämisessä huomioitu lapsen muistin kehitys

Lähde: Lamb ym. 2007: Structured forensic interview protocols improve the quality and informativeness of investigative interviews with children: A review of research using the NICHD Investigative Interview Protocol. Child abuse and neglect. Vol. 31 (11-12).

Selvittelevä haastattelu

VÄLITÄ
ja
VAIKUTA

NICHD + lastensuojelun työn konteksti = selvittelevä haastattelu

- Kun lastensuojelussa tehtävässä haastattelussa sovelletaan NICHD- haastattelurunkoa, puhutaan ***selvittelevästä haastattelusta (=exploratory interview)***
- Selvittelevän haastattelun joitain keskeisiä periaatteita
 - Lapsiystävällisyys; ennakointi, lapsen havainnointi & kannattelu
 - Aikuinen ei tiedä mitä on tapahtunut
 - Tämä välitetään myös lapselle, sillä lapset usein ajattelevat aikuisten tietävän
 - Lasta haastatellessa aikuinen on neutraali (voi silti olla empaattinen)
 - Johdattelevien kysymysten lisäksi eleet ja ilmeet voivat johdatella lapsen kertomaa

Selvittelevän haastattelun oppiminen

- Uuden haastattelutavan oppimisessa on kyse oman vuorovaikutustyylin muuttamisesta
 - Vaatii ”uudelleen ohjelmoimista”
- Teoriaopetuksen, mallintamisen ja esimerkkien lisäksi oppiminen edellyttää käytännön harjoittelua ja työnohjausta, jossa omaa harjoitushaastattelua pääsee refleктоimaan

Viitteitä toimivuudesta

- Kokeiltu ja tutkittu myös muulla, esim.
 - Erens ym. muut 2021: NICHD-haastattelurungon käyttöön koulutetut ja sitä soveltaneet sosiaalityöntekijät kysyivät vähemmän johdattelevia kysymyksiä ja lapset kertoivat heille runsaammin kiinnostuksen kohteena olleesta tapahtumasta kuin verrokkiryhmän sosiaalityöntekijöille
- Barnahus-hankkeessa tehdyissä pilottikokeiluissa & palautteissa esiin tulleita hyötyjä
 - Mm. lisää haastattelun etukäteissuunnittelua & vaihtoehtoisten selitysten huomioimista, tukee monipuolisempaa kysymistä lapselta
- Pilottikokeilussa ja palautteissa esiin tulleita kehittämisen paikkoja & haittoja
 - Lapsia tavatessa oman toiminnan mukauttaminen lapsen kehitystasoon sopivaksi > varmuus ei noussut samoin kuin muilla osa-alueilla
 - Pilotteihin osallistuneista moni totesi ”ei haittoja”, riski haitalle on jos runkoa seurataan liian tarkasti

Otteita palautteesta

Sain lisää varmuutta toimia lasten kanssa vaikeiden kysymysten äärellä.

Tietoisemmin osaan huomioida opitut asiat, ja suunnitella lapsen tapaamisen paremmin. Tuonut hyvän struktuurin lapsen tapaamisille.

Kysyn aiempaa enemmän avoimia kysymyksiä lapsilta ihan tavallisessakin tapaamisessa. Osaan aiempaa paremmin tarttua lapsen antamiin vinkkeihin ja viedä keskustelua eteenpäin niitä hyödyntäen.

Haastattelurunko on hyvä työväline lasten haastattelemiseen. En usko, että on mitään haittaa.

Selvittelevän haastattelun vaiheet

ENNEN LAPSEN HAASTATTELUA

- Hypoteesin pohtiminen > mistä muusta kuin ilmeisimmästä voi olla kyse?
- Sen hahmotteleminen, miten lähestyä väkivalta-asiaa lapsen kanssa (A, B ja C-suunnitelmat)
- Sen päättäminen, mikä on suorin kysymys, jolla voidaan kysyä

HAASTATTELUTILANTEESSA

1. Esittäytyminen
2. Kontaktin luominen
3. Totuudesta puhuminen & perussääntöjen läpikäynti
4. Harjoitushaastattelu
5. Vapaan kerronnan vaihe
6. Tarkentava kysyminen

Selvittelevän haastattelun hyötyjä erityisesti lastensuojelussa

- Haastattelun harjoittelu mahdollistaa nopeasti sen arvioimisen voidaanko lapsen asiassa edetä häntä haastatteleamalla tai edetäänkö toista reittiä pitkin
 - Esim. tilanteissa, joissa lapsen kielen kehityksen vaihe ei mahdollista avoimiin kysymyksiin vastaamista
- Selkeämpää, milloin suojelun tarpeen selvittämisen kannalta tieto on riittävää ja haastattelu voidaan väkivalta-asiasta lopettaa
- Sen arvioiminen, mikä tieto on mitenkään luotettavaa, on helpompaa
- Lapsen haastattelu on läpinäkyvää tekemistä > helppoa kertoa huoltajille, miten on menetelty

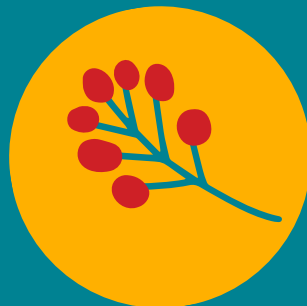

Millaisia asioita huomioitu kun rikostutkinnan väline on tuotu lastensuojelun kontekstiin?

- Lastensuojelun työn tahti on nopea, suunnittelulle vain vähän aikaa
 - Mutta lyhytkin etukäteissuunnittelu silti hyödyksi
 - Hypoteesiajattelu tässä mielessä tuntuu äkkiseltään vieraalta
 - Ei välttämättä sitä silti ole
 - Hypoteesien testaaminen sitä vastoin jotain uutta
 - Tilat, joissa lapsia haastatellaan ovat ”mitä sattuu”
- Pelkkä tapahtumista tietäminen ei välttämättä riitä suojelun ja tuen tarvetta arvioidessa

→ Lapsen turvallisuus

- Ratkaistu tekemällä lisäosa erityisesti turvallisuuteen liittyvistä asioista kysymistä varten

Lapsen haastattelun kehittämistyössä heränneitä kysymyksiä

- Miksi lapsen suojelun tarvetta selvittävää haastattelua tehdään kiireellä ja ilman menetelmää?
- Miten tähän on tultu?
- Lapsen osallisuuden toteutuminen tärkeää suojelun tarpeen ”oikein” arvioinnin kannalta. Voiko selvittelevä haastattelu olla yksi keinoista vahvistaa lapsen yksilötason osallisuutta lastensuojelussa?

Lisää NICHD-haastattelurungosta ja sen soveltamisesta lastensuojelussa voit lukea:

Lamb ym. 2018: Tell me what happened. Wiley Online Books.

Erens ym. 2022: The NICHD interview protocol used by Dutch child protection workers: Effects on interview style, children's reported information and susceptibility to suggestion. Applied Cognitive Psychology.

Att intervju barn. Vägledning för socialsekreterare. Ann-Christin Cederborg. Stilftelsen Allmänna Barnhuset.

Holopainen, Outi & Lyytikäinen, Tuija & Niskanen, Henna (2018) Selvittelevä haastattelu. Teoksessa Tarja Pösö & Sauli Hyvärinen (toim.) Lasten haastattelu lastensuojelussa. Jyväskylä: PS-kustannus, 47–69.

Missä voit oppia selvittelevää haastattelua?

- Lapset ja väkivalta –koulutuksen haku vuodelle 2025 nyt auki
 - Lapsen haastattelu yksi keskeisistä teemoista
 - Barnahus.fi > Koulutukset
- Lapsen haastattelu lastensuojelussa –verkkokoulu
 - Sisältää verkossa olevan osion lisäksi työssä tehtävän haastatteluharjoituksen sekä työnohjausta, jota järjestävät Lapsen ja nuorten oikeuspsykologian – ja psykiatrian yksiköt
 - Järjestymisen riippuvaista OiPsy-yksiköiden mahdollisuudesta työnohjata

Kysymys pohdittavaksi:

**Kun lapsen epäillään
kokeneen väkivaltaa, mikä
on tärkein asia, joka häneltä
tulisi selvittää?**

Kiitos!

